

Harari emeli aňdan howatyrlı: «Adamzadyň aman-sag galjagy belli däl»

Category: Hekaýalar, Kitapcy, Sözler, Ylym we tehnologiá
написано kitapcy | 26 января, 2025

Harari emeli aňdan howatyrlı: "Adamzadyň aman-sag galjagy belli däl" «SAPIENS»-iň AWTORY HARARI EMELI AŇDAN HOWATYRLY: «ADAMZADYŇ AMAN-SAG GALJAGY BELLI DÄL»

Emeli aňyň ekzistensial howplary tehnologiá dünýäsiniň soňky döwürdäki iň jedelli temalarynyň biri (The Independent / Midjourney)

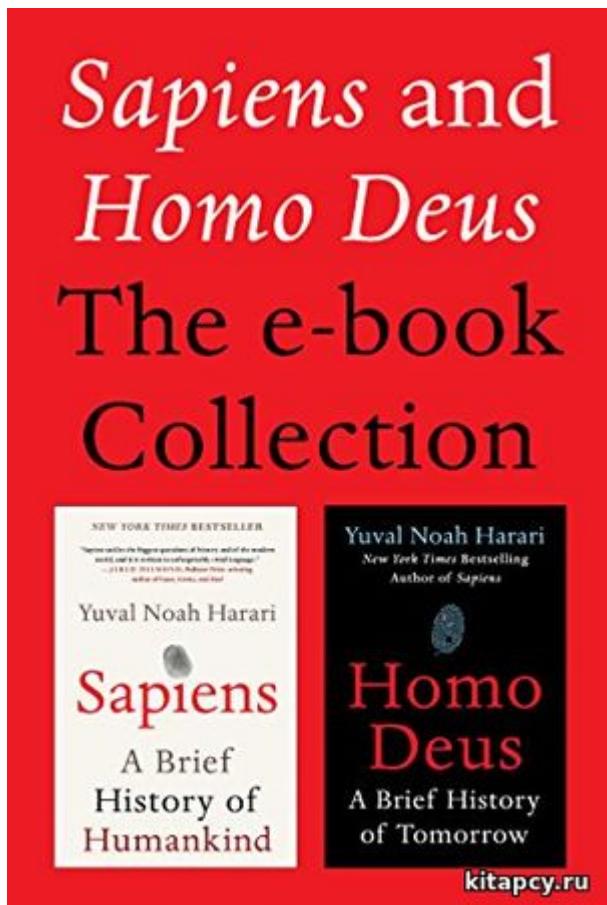
«Sapiens: Adamzadyň gysga taryhy», «Homo deus: Ertiriň gysga taryhy» ýaly kitaplary bilen tanalýan ysraýyllı taryhçy Yuval Noý Harari emeli aňyň öňe saýlanmagyndan aşa howatyrlanýar.

«The Telegraph»-a beren Harari «Munuň özi taryhda hekaýa döredip bilyän ilkinji tehnologiá» diýdi.

Harari hiç bir zadyň mundan has beter güýç görkezijisi bolup bilmejekdigini aýdýar. Çünkü onuň pikiriçe, adamzadyň ynanç sistemalary, maliýe we döwlet baradaky «hekaýalara» gönükdirilen köpcülikleýin ynanjy dünýäniň üstündäki agalygynyňam açary boldy. Indi emeli aňyňam bular ýaly hekaýalary döredip bilyändigini aýdýan taryhçy şu sebäpli geçen aý gürřüňi edilýän tehnologiyanyň eksiztensial howplaryna ünsi çekýän kollektiwleýin hata gol çekipdi.

Gol çekenleriň arasynda Ilon Maskyňam bolan şol hatda

howplaryna göz ýetirilýänçä «ChatGPT»-a meňzeş sistemalary işläp düzen ähli taraplaryň işlerini alty aýlap togtatmak talap edilýärdi. Hususanam 2022-nji ýylда sensassiýa döreden «gallaw emeli aň» enjamlary köp sanly hünärmeni ekzistensial howplar hakda oýlanmaga iterdi. Ulanyjylaryň söhbет gutujygyna sözleriň girip şekil emele getirmegini üpjün edýän «Dall-E» ýa-da şolar bilen ýazgaly ýa-da sesli gürleşip bilyän «ChatGPT» ýaly ulgamlara emeli aň ady berilýär.

Bu ulgamlar internetdäki millionlarça setir tekst we şekil bilen taýýarlandy. Munuň kömegi bilen ulanyjylaryň sowallaryna jogap berip bilyär we gyzyklanýan islendik temasy boýunça şekiller ýasap berýär.

Beýleki bir ýandan Harari «Täze tapgyr emeli aň diňe adamlaryň berýän maglumatyny ýaýradanok. Maglumaty özbaşdak hem taýýarlap bilyär» diýýär.

Köp ýazgynyň, aýdymyň we yzyndan teleseriallaryň, suratlaryň adama dahilly däl «aň» tarapyndan döredilen dünýäsinde ýaşamagyň nämäni aňladyp biljekdigini göz öňüne getirmäge synanşyň. Emeli aňyň medeniýetimizi eýelemeginiň netijeleri nähili bolup biler?

Gürrüni edilýän ulgamyň demokratiýa üçinem ullakan howp döredip biljekdigini aýdan Hariri «Munuň özi aýratynam demokratiýalar üçin awtoritar režimlerden has uly howphatardyr, çünki demokratiýalar jemgyýetçilige açyk çykyşlara goldanýar» diýdi:

«Demokratiýa aslyýetinde çykyş etmedir, pikir alyşmadır, gürrüňleşmedir. Adamlar biri-birleri bilen gürleşyär. Gürrüňleşmäni emeli aň elimizden alsa, demokratiýa diýlen zat gutarar».

Munuň bilen bir hatarda taryhcynyň pikiriçe emeli aňyň totalitar režimler tarapyndan ýaramaz maksatly ulanykma ähtimallygy-da bar. «Nasistik režim otlular, elektrik enjamlary, radiouzeller ýaly tehnologiýalara goldanýardy. Emeli aň ýaly tehnologiýasy ýokdy» diýen Harari sözünüň üstüne şulary goşdy:

«XXI asyrda täze režim aşa güýcli tehnologiýalara eýe bolar. Ýagny, munuň netijeleri pikir edişimizden has eýmenç bolup biler. Adamzadyň aman-sag galjagy belli däl».

Taryhcynyň pikiriçe bu boýunça başga bir howpam köp adamyň geljekdäki iş orunlary üçin esasy ukyp-başarnyklaryndan mahrum ediliп, doly ißsiz galdyrylmagy.

«Ykdysady sistemanyň millionlarça adamy hiç zada peýdasyz jemende hasaplaýan derejesine ýetip bileris. Munuň gorkunç psihologiki we syýasy netijeleri bolar» diýen Harari sözlerini şeýle dowam etdirdi:

«Emeli aňyň taryhda özbaşdak netijä gelip bilýän ilkinji tehnologiýadygyna düşünmeli. Ol öz ulanylyşyna degişli kararlary-da kabul edip bilýär. Şol bir wagtyň özünde siz we men hakynda-da netijä gelip bilýär. Bu ýöne bir geljegin

çaklamasy däl. Bolup duran zat».

Ýuwal Noý Harari

Hata garşı çykan tanymal şahslar-da bar. Harariniň hem gol çeken açık hatynda kompaniyalaryň arasyndaky emeli aň bäsdeşliginiň «çygyrdan çykandygy» aýdylýar:

«Soňky aýlarda emeli aň hiç kimsäniň (ony döredijileriňem) düşünmejek, çak edip bilmejek ýa-da howpsuz gözegçilikde saklatmajak, gözegçilikden çykan bäsdeşlige kilitlendi».

Beýleki bir ýandan emeli aň boýunça howatyrlanmalara goşulmaýan adamlaram bar. Mysal üçin, «Microsoft»-yň hojaýyny Bill Geýts gallaw emeli aň enjamlaryny «rewolýusiýa» hasaplaýar.

Bu boýunça alnyp barylýan işleriň togtadylmagyny talap edýän haty tankyt eden Geýts şeýle diýipdi:

«Belli bir topardan säginmegi talap edeniňiz bilen kynçylyklary çözüp bolar öýdýäñizmi?»

Independent Türkçe, The Telegraph, CNBC.

Taýýarlan: Çagla ÜREN.

Sişenbe, 25.04.2023 ý. Ylym we tehnologiya